

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

**«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ
В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»**

**Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-
практичної конференції**

ПОЛТАВА 2025

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін:
Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
(30 жовтня 2025 р., м. Полтава) / Полтавський державний аграрний університет.
Полтава: ПДАУ, 2025. Т. 2. 921 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: ЛЕГА ОЛЬГА – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЛПЄСЬКИЙ РОМАН - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЄРШОВА НАТАЛІЯ – д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРИЙДАК ТЕТЯНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

© Автори, 2025

© Кафедра обліку і оподаткування, 2025

© Полтавський державний аграрний університет, 2025

МИКОЛЕНКО ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н. доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В КОМПЛЕКСІ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання економічний контроль набуває стратегічного значення в системі управління підприємством, виступаючи важливим інструментом забезпечення ефективності його функціонування, фінансової стійкості та дотримання принципів законності у здійсненні господарських процесів. Він є невід'ємним складником управлінського механізму, що забезпечує зворотний зв'язок між процесами планування, обліку, аналізу та прийняття управлінських рішень. Економічний контроль виступає формою управлінського впливу, спрямованою на своєчасне виявлення відхилень, порушень і нераціонального використання ресурсів, попередження зловживань та зниження ризиків фінансових втрат.

Метою економічного контролю є забезпечення законності, доцільності, ефективності та результативності господарських процесів, а також підвищення рівня відповідальності суб'єктів господарювання за використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Його головним завданням виступає не лише виявлення недоліків та порушень, а й створення умов для їх упередження в майбутньому шляхом формування системного підходу до контролю, який поєднує аналіз, оцінку, планування та коригування управлінських дій.

У практиці економічного контролю застосовується комплекс взаємопов'язаних методів, з-поміж яких провідне місце займають документальні та фактичні. Документальні методи передбачають перевірку первинних бухгалтерських документів, реєстрів обліку, договорів, актів, звітів і фінансової звітності, що дає змогу виявити неточності в облікових записах, відхилення від внутрішніх регламентів або ознаки шахрайства. Фактичні методи ґрунтуються на безпосередньому огляді, зважуванні, вимірюванні, підрахунку чи інших формах перевірки реальної наявності активів. Особливе значення серед них має інвентаризація – процес зіставлення фактичної наявності майна, коштів та інших активів із даними бухгалтерського обліку.

Розрахункові методи економічного контролю базуються на виконанні арифметичних та логічних операцій, спрямованих на перевірку правильності відображення господарських процесів в обліку. Вони використовуються для контролю коректності розрахунків заробітної плати, визначення собівартості продукції, розподілу витрат, формування фінансових результатів та інших облікових показників [1]. Аналітичні методи, у свою чергу, забезпечують глибоку оцінку діяльності підприємства через порівняння планових і фактичних показників, виявлення відхилень та встановлення причин їх виникнення. Такий підхід дозволяє оцінити тенденції розвитку, визначити

«вузькі місця» у господарській діяльності та своєчасно прийняти коригувальні управлінські рішення. У практиці економічного контролю також можуть застосовуватись соціологічні методи – опитування, анкетування, інтерв'ю з працівниками, які допомагають виявити приховані організаційні проблеми, недоліки у внутрішньому контролі чи потенційні ризики, пов'язані з людським фактором. Серед усіх методів економічного контролю особливе місце належить інвентаризації, яка є ключовим інструментом забезпечення достовірності бухгалтерських даних і реального відображення майнового стану підприємства. Вона дозволяє безпосередньо перевірити фактичну наявність і стан матеріальних цінностей, фінансових ресурсів та інших активів, виявити нестачі, надлишки, псування або втрати майна, а також оцінити ефективність його використання. Результати інвентаризації становлять основу для коригування облікових даних, уточнення показників фінансової звітності та визначення відповідальності матеріально відповідальних осіб.

Інвентаризація може проводитися у плановому порядку – відповідно до затвердженого графіка, або позапланово – за рішенням керівництва підприємства, при зміні матеріально відповідальних осіб, підозрі на зловживання, виявленні фактів крадіжок чи за вимогою контролюючих органів. Залежно від масштабу перевірки, вона може бути суцільною, коли перевіряються всі об'єкти підприємства, або вибірковою, коли контроль охоплює окремі види активів чи структурні підрозділи. Проведення інвентаризації передбачає дотримання встановленої процедури, яка включає видання наказу керівника, формування інвентаризаційної комісії, проведення фактичного підрахунку, складання інвентаризаційних описів і порівняльних відомостей, зіставлення фактичних даних з обліковими показниками, оформлення акта з висновками та пропозиціями. Виявлені розбіжності такі як нестачі та надлишки – підлягають відображенню у бухгалтерському обліку відповідно до чинних нормативних вимог.

Важливим складником інвентаризаційного процесу є дотримання правових норм, які регламентують порядок її проведення в Україні, зокрема, Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879 від 02 вересня 2014 р. [3]. Відтак об'єктами інвентаризації є основні засоби, виробничі, грошові кошти в касі та на банківських рахунках, дебіторська і кредиторська заборгованість, податкові зобов'язання, незавершене виробництво, цінні папери та нематеріальні активи. Залежно від мети та об'єкта перевірки, інвентаризація має свої особливості. Зокрема, перевірка готівки здійснюється у присутності касира та оформлюється окремим актом, тоді як інвентаризація дебіторської заборгованості передбачає звірку взаємних розрахунків із контрагентами. Такий підхід забезпечує комплексну оцінку фінансово-господарського стану підприємства, підвищує достовірність облікових даних і зміцнює систему внутрішнього контролю, що є необхідною умовою ефективного управління ресурсами в умовах динамічного ринкового середовища [2].

У процесі проведення інвентаризації досить часто виявляються типові порушення, що свідчать про недосконалість організації внутрішнього контролю

на підприємстві. До найпоширеніших належать несвоєчасне або формальне виконання інвентаризаційних процедур, розбіжності між даними облікових документів і фактичними показниками, відсутність підписів матеріально відповідальних осіб у звітних формах, приховування нестач чи надлишків, порушення порядку оформлення первинних документів, а також навмисне завищення або заниження вартості активів. Такі недоліки не лише спотворюють фінансову звітність, але й можуть призвести до серйозних правових наслідків – від накладення адміністративних штрафів до притягнення до кримінальної відповідальності за розтрату, привласнення або приховування майна.

Інвентаризація виступає також невід’ємним елементом аудиторського контролю. Під час підтвердження достовірності фінансової звітності аудитори зобов’язані перевіряти наявність, правильність та повноту оформлення інвентаризаційних документів. У разі виявлення невідповідностей або відсутності доказів фактичної наявності активів аудитори ініціюють додаткову перевірку чи спостереження за проведенням інвентаризації. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам аудиту (ISA), які вимагають незалежного підтвердження існування активів та достовірності їх оцінки, особливо у випадках, коли існують ризики суттєвого викривлення облікових даних.

У сучасних умовах цифрової трансформації господарської діяльності підприємства дедалі активніше впроваджують інформаційні технології для автоматизації процесів інвентаризації. Використання штрих-кодів, RFID-міток, мобільних додатків, хмарних платформ і спеціалізованих програмних продуктів забезпечує суттєве підвищення точності облікових даних, скорочення часу проведення перевірок, мінімізацію впливу людського фактора та оперативне формування аналітичних звітів. Цифровізація інвентаризаційного процесу сприяє підвищенню ефективності системи економічного контролю та посиленню фінансової дисципліни на підприємствах [2].

Отже, інвентаризація є не формальною процедурою, а комплексним і стратегічно важливим інструментом економічного контролю, який забезпечує достовірність фінансової інформації, запобігає фінансовим зловживанням, сприяє збереженню активів і підвищенню ефективності управління ресурсами. Її належна організація та дотримання нормативно встановлених вимог створюють основу для формування реальної картини фінансово-економічного стану підприємства, що, у свою чергу, забезпечує стабільність, розвиток і конкурентоспроможність суб’єкта господарювання в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін Д. Л. Інвентаризація як метод господарського контролю. Економічні науки. 2012. № 2 (60)
2. Макаренко С. Інвентаризація, як складова внутрішньогосподарського контролю. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів*: зб. допов. наук.-практ. конф. студ. за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Вип. 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 57–58.
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2025).

Наукове видання

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 жовтня 2025 р.

м. Полтава

Відповідальна за випуск, головний редактор:

ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Комп'ютерна верстка:

ЛЕГА ОЛЬГА, УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА, ШАБАТЬКО АННА

*Матеріали представлені в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Всі матеріали перевірено на оригінальність тексту на онлайн сервісах пошуку плагіату. До публікації приймалися тези, в яких відсоток авторського тексту становить не менше 65 %.

